

MAŁGORZATA KORSAK-ADAMOWICZ, JÓZEF STARCZEWSKI, DOROTA DOPKA

Katedra Ogólnej Uprawy Roli i Roślin
Akademia Podlaska w Siedlcach

REALIZACJA KRAJOWEGO PROGRAMU ROLNOŚRODOWISKOWEGO WE WSCHODNIEJ CZĘŚCI WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

Implementation of the national agro-environmental programme in the eastern part of mazowieckie
voivodship

ABSTRAKT: Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wyników realizacji programu rolnośrodowiskowego na terenie powiatów: łosickiego, siedleckiego, sokołowskiego i węgrowskiego, które położone są we wschodniej części województwa mazowieckiego. Praca powstała na podstawie danych uzyskanych w Biurze Rejonowym ARiMR w Warszawie.

Na terenie analizowanych powiatów krajowy program rolnośrodowiskowy cieszył się znacznym zainteresowaniem. Rolnicy najchętniej wybierali pakiet ochrona gleb i wód – 48% wszystkich wniosków. W następnej kolejności zadeklarowali realizację pakietu utrzymanie łąk ekstensywnych – 44% wniosków. Pakiet rolnictwo ekologiczne wybrało 5% rolników. Na pozostałe pakiety popyt był niewielki, co związane jest głównie z niższymi płatnościami. W przypadku pakietu rolnictwo zrównoważone małe zainteresowanie spowodowane jest także koniecznością wykonania planu nawozowego oraz tym, że można go realizować tylko w strefie priorytetowej. Łącznie programem rolnośrodowiskowym została objęta powierzchnia ponad 11 tys. ha. Natomiast płatności z tytułu przystąpienia do programu wynosiły ponad 8 mln PLN. Aby programy rolnośrodowiskowe rozwijały się na większą skalę niezbędna jest działalność szkoleniowa oraz rozbudowa systemu doradztwa rolniczego.

słowa kluczowe – key words:

program rolnośrodowiskowy – *agro-environmental programmes*, liczba pakietów – *number of packages*, powierzchnia – *area*, płatności – *payments*.

WSTĘP

Produkcja żywności wysokiej jakości oraz troska o zachowanie dobrego stanu środowiska naturalnego to zadanie współczesnego rolnictwa. Negatywne następstwa intensywnej gospodarki rolnej w krajach Europy Zachodniej dostrzegano już pod koniec lat siedemdziesiątych i wtedy zaszła konieczność zmian w polityce rolnej, które skłaniałyby rolników do ekstensyfikacji gospodarowania. Zaczęły powstawać pierwsze programy, które miały na celu ochronę środowiska. O właściwych programach rolnośrodowiskowych można mówić jednak dopiero od 1992 roku, kiedy przeprowadzono reformy Wspólnej Polityki Rolnej. W wyniku tzw. Reformy

MacSharry'ego ich realizacja jest obowiązkowa dla krajów członkowskich. Jeszcze większy nacisk na te programy położono w wyniku kolejnej reformy WPR tzw. Agendy 2000.

Zasadniczym celem Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego jest zachęcanie rolników do ochrony środowiska i przyrody w swoim gospodarstwie przez stosowanie przyjaznych środowisku metod produkcji wykraczających poza zwykłą dobrą praktykę rolniczą. Dodatkowymi celami są: podniesienie świadomości ekologicznej wśród społeczeństwa wiejskiego, promocja systemów produkcji przyjaznych środowisku, zachowanie różnorodności biologicznej siedlisk półnaturalnych oraz zachowanie rodzimych ras zwierząt i odmian roślin uprawnych (2). Wśród działań programu rolnośrodowiskowego w UE szczególnego znaczenia nabrały działania związane z bioróżnorodnością. Jednocześnie został położony nacisk na wdrożenie instrumentów propagujących pakiet działań wspierających rolnictwo ekologiczne (3).

Programy rolnośrodowiskowe cieszą się dużym powodzeniem w niektórych krajach Unii Europejskiej. Na przykład w Austrii przystąpiło do nich 78,2% rolników gospodarujących na 67,8% użytków rolnych, w Szwecji odpowiednio 63,7% i 51,6%. Natomiast mało popularne są m.in. w Belgii – 2,8% rolników i 1,7% użytków rolnych.

Jak wynika z danych ARiMR z 30.04.2007 r. w Polsce w programie rolnośrodowiskowym zostało złożonych 72340 wniosków (7). Największe zainteresowanie udziałem w programie wykazali rolnicy z województwa lubelskiego, z którego pochodzi ok. 15% wniosków, następnie z mazowieckiego i wielkopolskiego po ok. 10% wniosków, natomiast najmniejsze w województwie śląskim – 1,8%. Tendencja taka utrzymuje się od początku wdrażania projektu. Przy czym, jak podaje Bereżnicka (2), biorąc pod uwagę specyfikę każdego regionu liczba złożonych wniosków nie odzwierciedla skali prowadzonych działań. Analizując powierzchownie, na których prowadzone były działania przyjazne środowisku, stwierdziła, że największy obszar objęły w województwie zachodniopomorskim.

Celem opracowania jest przedstawienie wyników wdrażania programu rolnośrodowiskowego we wschodnich rejonach województwa mazowieckiego, a ponadto wskazanie pakietów, na które jest największy oraz najmniejszy popyt, jak również próba oceny zaistniałej sytuacji.

UWAGI METODYCZNE

Podstawą opracowania są dane dotyczące powiatów: łosickiego, siedleckiego, sochołowskiego i węgrowskiego, uzyskane w Biurze Rejonowym ARiMR w Warszawie. Wykorzystano ponadto informacje przekazane ustnie przez pracowników Biur Powiatowych ARiMR. Wysłuchano również opinii kilku rolników z powiatu łosickiego.

Zgodnie z podziałem fizyczno-geograficznym Polski (4) teren analizowanych powiatów znajduje się na Nizinie Południowopodlaskiej (mezoregiony: Wysoczyzna Siedlecka, Obniżenie Węgrowskie, Podlaski Przełom Bugu).

Jest to rejon typowo rolniczy, gdzie jest mała intensywność produkcji. Zarówno nakłady na środki produkcji, jak i uzyskiwane plony na tle średniej krajowej są niewielkie (6).

WYNIKI I DYSKUSJA

Największym zainteresowaniem rolników, łącznie w czterech powiatach, cieszy się pakiet ochrona gleb i wód, stanowi 48% wszystkich złożonych wniosków. Jak wynika z rozmów z rolnikami oraz pracownikami ARiMR, spośród możliwych wariantów rolnicy najchętniej wybierali międzyplon ścierniskowy uważając, że jest on najłatwiejszą formą międzyplonu. W następnej kolejności rolnicy wybrali pakiet utrzymanie łąk ekstensywnych (44%), w tym tylko nieliczni zadeklarowali wykaszanie ręczne części łąki. Pakiet rolnictwo ekologiczne wybrało 5% rolników. Jest to jedyny pakiet, którego realizację można było rozpocząć w 2004 roku. Przystąpili do niego wówczas rolnicy już gospodarujący w ten sposób od lat. Utrzymanie pastwisk ekstensywnych, rolnictwo zrównoważone i ochrona lokalnych ras zwierząt gospodarskich to pakiety, które na razie nie cieszą się większym zainteresowaniem. Składa się na to kilka przyczyn, głównie niższe płatności, ponadto problemy z wykonaniem planu nawozowego, realizacja w strefie priorytetowej (rolnictwo zrównoważone), czy trudności w pozyskaniu właściwych ras zwierząt. Nikt nie wybrał pakietu strefy buforowej, który według rolników jest mało atrakcyjny finansowo (tab. 1). Podobną tendencję wykazały wyniki realizacji programu rolnośrodowiskowego w Polsce, w początkowych latach jego trwania (2004–2005). Bereźnicka (2) donosi, że największym zainteresowaniem w Polsce cieszył się pakiet ochrona gleb i wód, następnie rolnictwo ekologiczne i łąki ekstensywne. Wskazała jednak na dość duże zróżnicowanie regionalne realizacji programu, na przykład w województwie mazowieckim najbardziej popularny był pakiet rolnictwo ekologiczne.

Spośród analizowanych powiatów najwięcej wniosków złożono w siedleckim, a najmniej w sokołowskim. Biorąc jednak pod uwagę liczbę złożonych deklaracji o przystąpieniu do programu rolnośrodowiskowego w stosunku do całkowitej liczby beneficjentów składających wnioski w Biurach Powiatowych ARiMR (siedlecki – ok. 12000, węgrowski – ok. 8000, sokołowski – ok. 7000 i łosicki – ok. 5000) procentowo najkorzystniej przedstawia się powiat siedlecki i łosicki, następnie węgrowski i zdecydowanie najgorzej sokołowski.

Największa powierzchnia użytków rolnych w badanych powiatach objęta jest pakietem ochrona gleb i wód (54%). Prawie o połowę mniejszy obszar obejmuje pakiet utrzymanie łąk ekstensywnych (28%), a następnie rolnictwo ekologiczne (13%). Zdecydowanie mniejsza powierzchnia przypada na pakiety rolnictwo zrównoważone i pastwiska ekstensywne (łącznie 5,1%). W poszczególnych powiatach utrzymuje się podobna tendencja, aczkolwiek w innych proporcjach. Na przykład w powiecie węgrowskim pakiety ochrona gleb i wód oraz łąki ekstensywne dotyczą bardzo zbliżonej powierzchni, natomiast w łosickim obszar objęty pakietem łąki ekstensywne jest siedmiokrotnie mniejszy (tab. 2).

Tabela 1

Liczba realizowanych pakietów programu rolnośrodowiskowego w powiatach, w latach 2004–2007
 Number of packages of the agro-environmental programmes in poviats in 2004–2007

Pakiet Package	Powiat; Poviats				Suma Sum
	łosicki	siedlecki	sokołowski	węgrowski	
Rolnictwo zrównoważone Sustainable agriculture	2	9	1	9	21
Rolnictwo ekologiczne Organic farming	35	48	25	12	120
Utrzymanie łąk ekstensywnych Extensive meadows	87	566	74	310	1037
Utrzymanie pastwisk ekstensywnych Extensive pastures	4	0	1	23	28
Ochrona gleb i wód Soil and water protection	335	475	124	213	1147
Strefy buforowe Buffer zones	0	0	0	0	0
Ochrona lokalnych ras zwierząt Protection of local animal breeds	4	4	0	3	11
Suma; Sum	467	1102	225	570	2364

Źródło: ARiMR, Biuro Rejonowe w Warszawie

Source: ARiMR (Agency for Restructurization and Modernization of Agriculture), Local Bureau in Warsaw

Najwyższą sumę płatności, łącznie w czterech powiatach, otrzymali rolnicy z tytułu przystąpienia do pakietu ochrona gleb i wód. Wystąpiło jednak znaczne zróżnicowanie w poszczególnych powiatach. W siedleckim i węgrowskim rolnicy najczęściej pieniędzy otrzymali za pakiet utrzymanie łąk ekstensywnych, co wynika z liczby złożonych deklaracji (tab. 3).

Wysokość wsparcia finansowego z tytułu uczestnictwa w programie rolnośrodowiskowym jest zróżnicowana i waha się, w zależności od realizowanego pakietu, od 160 zł (rolnictwo zrównoważone) do 1800 zł (rolnictwo ekologiczne). Zgodnie z Rozporządzeniem Rady 1257/99 stawki płatności za poszczególne działania ustalone są na podstawie utraconego dochodu, dodatkowych kosztów wynikających z realizacji podjętego zadania i dodatkowej zachęty do 20% płatności podstawowej. Rolnik jednocześnie może otrzymać pieniądze z tytułu przystąpienia do innych programów pomocowych oferowanych przez Unię Europejską (3).

Jak wykazał pilotażowy program rolnośrodowiskowy, przeprowadzony w latach 2002–2004, podstawową motywacją do uczestnictwa w programie była możliwość uzyskania środków finansowych z dodatkowych źródeł (1). Rolnicy ponadto stwierdzili, że widzą pozytywne efekty środowiskowe wynikające z realizacji projektu, co świadczy o wzroście świadomości ekologicznej (5).

Tabela 2

Powierzchnia (ha) przeznaczona na realizację pakietów rolnośrodowiskowych w powiatach,
w latach 2004–2007

Area (in ha) under the agro-environmental packages in poviats in 2004–2007

Pakiet Package	Powiat; Poviats				Suma Sum
	łosicki	siedlecki	sokołowski	węgrowski	
Rolnictwo zrównoważone Sustainable agriculture	67,71	165,04	14,13	281,59	528,47
Rolnictwo ekologiczne Organic farming	354,40	669,81	172,83	312,59	1509,63
Utrzymanie łąk ekstensywnych Extensive meadows	283,89	1647,63	243,84	1113,03	3288,39
Utrzymanie pastwisk ekstensywnych Extensive pastures	1,58	0,00	3,80	64,84	70,22
Ochrona gleb i wód Soil and water protection	1990,50	2336,41	679,23	1236,22	6242,36
Suma; Sum	2698,08	4818,89	1113,83	3008,27	11639,07

Źródło: ARiMR, Biuro Rejonowe w Warszawie

Source: ARiMR (Agency for Restructurization and Modernization of Agriculture), Local Bureau in Warsaw

Tabela 3

Płatność w PLN z tytułu przystąpienia do programu rolnośrodowiskowego w powiatach,
w latach 2004–2007

Payments in PLN within the agro-environmental programmes in poviats, in 2004–2007

Pakiet Package	Powiat; Poviats				Suma Sum
	łosicki	siedlecki	sokołowski	węgrowski	
Rolnictwo zrównoważone Sustainable agriculture	10833,6	26668,8	2260,8	46377,3	86140,5
Rolnictwo ekologiczne Organic farming	374568,1	567146,7	131519,7	234256,7	1307491,2
Utrzymanie łąk ekstensywnych Extensive meadows	248424,7	1557489	243657,6	1116944	3166515,3
Utrzymanie pastwisk ekstensywnych Extensive pastures	632,0	0,0	1824,0	29773,6	32229,6
Ochrona gleb i wód Soil and water protection	1046352,0	1223082,0	367562,3	685484,5	3322480,8
Strefy buforowe Buffer zones	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Ochrona lokalnych ras zwierząt Protection of local animal breeds	57710,0	16970,0	0,0	10900,0	85580,0
Suma; Sum	1738520,4	3391356,5	746824,4	2123736,1	8000437,4

Źródło: ARiMR, Biuro Rejonowe w Warszawie

Source: ARiMR (Agency for Restructurization and Modernization of Agriculture), Local Bureau in Warsaw

PODSUMOWANIE

1. Rolnicy powiatów położonych we wschodniej części województwa mazowieckiego wykazują duże zainteresowanie krajowym programem rolnośrodowiskowym. Szczególnie popularne są pakiety: ochrona gleb i wód oraz utrzymanie łąk ekstensywnych, które są łatwe w realizacji i atrakcyjne finansowo.

2. Aby programy rolnośrodowiskowe rozwijały się na szerszą skalę niezbędna jest stała działalność szkoleniowa oraz rozbudowa systemu doradztwa rolniczego.

LITERATURA

1. Bereźnicka J.: Program rolnośrodowiskowy – doświadczenia polskie. Poznań, Stowarzyszenie ekonomistów rolnictwa i agrobiznesu, Roczn. Nauk., 2004, **VI(4)**: 13-17.
2. Bereźnicka J.: Ochrona środowiska w gospodarstwie rolnym – nowe wyzwanie dla rolników. Poznań, Stowarzyszenie ekonomistów rolnictwa i agrobiznesu, Roczn. Nauk., 2006, **VIII(4)**: 37-41.
3. Hadyńska A., Hadyński J.: Kierunki i perspektywy rozwoju programów rolnośrodowiskowych w UE. Poznań, Stowarzyszenie ekonomistów rolnictwa i agrobiznesu, Roczn. Nauk., 2005, **VII(4)**: 137-141.
4. Kondracki J.: Geografia fizyczna Polski. PWN, Warszawa, 1978, 316-323.
5. Popławski Ł.: Pilotażowy program rolnośrodowiskowy – pierwsze doświadczenia. Poznań, Stowarzyszenie ekonomistów rolnictwa i agrobiznesu, Roczn. Nauk., 2004, **VI(4)**: 169-173.
6. Rocznik Statystyczny. GUS, Warszawa, 2005.
7. System Informacji Zarządczej ARiMR, Departament Analiz Działalności i Rozwoju ARiMR, Warszawa, 2007.

IMPLEMENTATION OF THE NATIONAL AGRO-ENVIRONMENTAL PROGRAMME
IN THE EASTERN PART OF MAZOWIECKIE VOIVODSHIP

Summary

The current work has been aimed at presenting results for the implementation of an agro-environmental programme in the following poviats (Polish second-level unit of administration, equivalent to a county) situated in the eastern part of the Mazowieckie Voivodship: łosicki, siedlecki, sokołowski and węgrowski.

On the area of the analysed poviats, the National Agro-environmental Programme has gained a lot of interest. Farmers most often chose the package soil and water protection – 48% applications. The second most frequently chosen package was sustaining extensive meadows – 44% applications. Five percent of farmers chose the package organic agriculture. The demand for the remaining packages was small, which is connected to lower payments. In the case of the package-sustainable agriculture, little interest has been paid also because of the necessity to fulfil a fertilising scheme, and the fact that it can be carried out only in the priority zone. In total, an area over 11 thousand hectares has been included in the agro-environmental programme. In turn, payments resulting from programme accession amounted to over eight million PLN. In order for the agro-environmental programmes to develop in a larger scale, it is vital to provide counselling on how to run a farm under a balanced system.

Praca wpłynęła do Redakcji 3 VII 2007 r.